

Sygn. akt I A Ca 23/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Beata Wojtasiak
Sędziowie	:	SA Elżbieta Borowska (spr.) SO del. Bogusław Suter
Protokolant	:	Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 10 kwietnia 2014 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **S.A. we W.**

przeciwko **R. C. (1) i M. C.**

o zapłatę

na skutek apelacji **powoda**

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 4 października 2013 r. sygn. akt I C 393/13

oddala apelację

UZASADNIENIE

(...) S.A. we W. wniosła o zasądzenie od M. i R. B. kwoty 189.549,86 zł z ustawowymi odsetkami od kwot: 5.799,16 zł od dnia 17 kwietnia 2012 r., 5.799,16 zł od dnia 16 maja 2012 r., 5.809,86 zł od dnia 16 czerwca 2012 r., 5.810,55 zł od dnia 17 lipca 2012 r., 162.695,24 zł od dnia 2 sierpnia 2012 r., 3.635,89 zł od dnia wniesienia pozwu – z zastrzeżeniem pozwanym prawa powoływania się w zakresie wyżej wymienionych kwot na ograniczenie odpowiedzialności wynikające z ustanowionej przez nich hipoteki umownej łącznej kaucyjnej na kwotę 250.000 zł na nieruchomościach, dla których Sąd Rejonowy w Olsztynie prowadzi księgi wieczyste o nr (...). Wskazała, że pozwani ustanowili na tychże nieruchomościach hipotekę łączną kaucyjną na zabezpieczenie wierzytelności mogących powstać z umowy pożyczki nr (...), zawartej przez powódkę i C. sp.j. M. i R. C. (2). Podała, że dochodzi zapłaty sumy wymagalnych i niespłaconych rat pożyczki oraz skapitalizowanych odsetek z tytułu nieterminowych płatności rat w okresie trwania umowy, wraz z odsetkami za opóźnienie w ich płatności.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 24 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie uwzględnił żądania pozwu.

W sprzeciwie od tego nakazu zapłaty M. i R. C. (2) kwestionowali wysokość poszczególnych rat pożyczki, powołując się na nie doręczenie im harmonogramu zmienionych spłat, wskazywali, że fakt zaspokojenia się powódki wskutek przejęcia na własność przedmiotu zastawu rejestrowego zabezpieczającego spłatę pożyczki, a nadto wskazywali na subsydiarny charakter ich odpowiedzialności jako (...) spółki jawnej (...).

Wyrokiem z dnia 4 października 2013 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo.

Orzeczenie to zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

Na mocy umowy nr (...) S.A. we W. udzieliła C. M. i R. C. (2) sp.j. pożyczki na zakup ładowarki kołowej (...), nr fabryczny (...) o wartości ofertowej 488.000 zł brutto (400.000 zł netto). Pożyczka miała zostać spłacona w 60 ratach miesięcznych, na które składał się zwrot kapitału z oprocentowaniem, ustalonym w oparciu o zmienną stopę procentową, uzależnioną od stopy WIBOR dla depozytów jednomiesięcznych. W warunkach umowy, w brzmieniu zmodyfikowanym aneksem, strony ustaliły, że w przypadku zmiany stopy WIBOR w trakcie umowy powódka będzie miała prawo do proporcjonalnej zmiany wysokości rat. Spłata pożyczki miała odbywać się przelewem na rachunek bankowy powódki: oprocentowanie na podstawie faktury VAT, a kwota główna – na podstawie noty, przy czym pożyczkobiorca upoważnił pożyczkodawcę w treści umowy do wystawiania faktur i not bez swojego podpisu. Zgodnie § 11 warunków umowy, opóźnienie w płatności którejkolwiek z rat upoważniało powódkę do postawienia pożyczki w całości lub w części w stan natychmiastowej wymagalności – w terminie określonym w pisemnym wezwaniu.

Celem zabezpieczenia wierzytelności z tej umowy, M. i R. C. (2) ustanowili hipotekę kaucyjną łączną do kwoty 510.000 zł na nieruchomościach położonych w B., gm. D. – działkach o nr (...), dla których Sąd Rejonowy w Olsztynie prowadzi księgi wieczyste odpowiednio o nr (...) oraz nr (...).

Spłata pożyczki była również zabezpieczona zastawem rejestrowym na ładowarce kołowej (...)w, nr fabryczny (...) o wartości ofertowej 488.000 zł brutto (400.000 zł netto).

Ponieważ spółka (...) zalegała z płatnością, powódka wezwała ją do zapłaty zaległych rat z tytułu pożyczki, a pismem z dnia 17 lipca 2012 r., powołując się na § 11 warunków umowy, rozwiązała ją i postawiła pożyczkę w stan natychmiastowej wymagalności oraz wezwała do spłaty pozostałej części pożyczki wraz z zaległościami w łącznej kwocie 185.913,97 zł w terminie 7 dni. Poinformowała też, że przejmuje na własność przedmioty zastawu rejestrowego ustanowione na zabezpieczenie tej umowy, zaś ostateczne rozliczenie umowy nastąpi po sprzedaży przedmiotu zastawu.

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo jest niezasadne.

Wskazał, że z okoliczności sprawy bezspornie wynika, iż przedmiotem zastawu była ładowarka kołowa (...), której wartość ustalona według średniej ceny z dnia przejęcia powinna być zaliczona na poczet wierzytelności z umowy pożyczki nr (...), skutkując wygaśnięciem zobowiązania w całości lub w części, a w przypadku, gdyby wartość przedmiotu zastawu była wyższa niż zabezpieczona wierzytelność, rodząc obowiązek zwrotu nadwyżki dłużnikowi. Powódka nie przedstawił dowodu na okoliczność, jaka była wartość maszyny w dniu przejęcia, ani nie zgłosiła też wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego celem ustalenia tej wartości. W ocenie Sądu jednak, na podstawie przedstawionych przez strony dokumentów możliwe było przyjęcie, że wartość przedmiotowej ładowarki była co najmniej równa wierzytelności wynikającej z pozwu. Zauważył, że w dacie udzielania pożyczki wartość ta wynosiła 488.000 zł brutto (400.000 zł netto) i jest mało prawdopodobnym, że w ciągu 4 lat jej wartość rynkowa uległa obniżeniu o więcej niż 50% i spadła poniżej wysokości wierzytelności dochodzonych w niniejszej sprawie.

W związku z tym przyjął, że wartość przejętej ładowarki zaspokoiła całą wierzytelność z umowy pożyczki nr (...). Zaznaczył, że choć nie doszło do sprzedaży przedmiotu zastawu, to jednak z dniem przejęcia na własność tej maszyny,

doszło do zaspokojenia wierzytelności powódki z tytułu pożyczki zabezpieczonej zastawem – do wartości przedmiotu zastawu ustalonej na podstawie średniej ceny z dnia przejęcia (art. 22 ust. 2 pkt 2 w zw. z art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym (Dz.U. z 2009 r., nr 67, poz. 569 ze zm.).

Apelację od wyroku wniosła powódka, która zarzuciła Sądowi I instancji:

- poczynienie błędnych ustaleń faktycznych i przyjęcie, że przejęła na własność przedmiot zastawu rejestrowego ustanowionego na zabezpieczenie roszczeń z umowy pożyczki nr (...), podczas gdy zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy o zastawie rejestrowym oraz § 9 ust. 2 umowy zastawu rejestrowego, oświadczenie o przejęciu na własność przedmiotu zastawu może zostać złożone dopiero po upływie terminu wykonania zobowiązania, a zatem oświadczenie o przejęciu na własność przedmiotu zastawu mogło zostać skutecznie złożone dopiero po bezskutecznym upływie 7-dniowego terminu na spłatę pożyczki;
- naruszenie art. 22 ust. 2 ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów przez błędne przyjęcie, że przejęcie na własność przedmiotu zastawu może nastąpić wskutek oświadczenia zastawnika złożonego przed upływem terminu wykonania zobowiązania, podczas gdy przejęcie na własność przedmiotu zastawu jest dopuszczalne dopiero po bezskutecznym upływie terminu wykonania zobowiązania zabezpieczonego zastawem rejestrowym;
- naruszenie art. 6 k.c. przez przyjęcie, że na stronie powodowej spoczywał ciężar udowodnienia, że wierzytelność objęta powództwem istnieje pomimo złożenia oświadczenia o przejęciu na własność przedmiotu zastawu, podczas gdy to pozwani winni udowodnić, że wskutek tego oświadczenia wierzytelność strony powodowej została zaspokojona w całości;
- naruszenie art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 232 zd. 2 k.p.c. przez pozbawienie jej prawa do bezstronnego procesu i równego traktowania stron w związku z uprzywilejowaniem pozwanych i przeprowadzeniem z urzędu dowodu z umowy zastawu rejestrowego, pomimo spoczywającego na pozwanych obowiązku przedstawiania dowodów na poparcie okoliczności uzasadniających oddalenie powództwa;
- naruszenie art. 22 ust. 1 pkt 3 ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów przez przyjęcie, że w umowie zastawniczej nie jest możliwe określenie innego sposobu ustalenia wartości przedmiotu zastawu dla zaspokojeni zastawnika niż określony w art. 23 ust. 2 ustawy, podczas gdy określenie takiej wartości przewiduje art. 22 ust. 1 pkt 3 ustawy;
- naruszenie art. 233 k.p.c. poprzez dokonanie błędnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i przyjęcie, że wartość rynkowa przedmiotu zastawu rejestrowego przewyższa wysokość roszczenia objętego powództwem.

Wnosiła o zmianę wyroku przez uwzględnienie powództwa.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i na ich podstawie wywiódł trafne wnioski. Dlatego też Sąd Apelacyjny w całości aprobuje stanowisko wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku i ustalenia poczynione przez Sąd I instancji przyjmuje za swoje.

Ponieważ kwestią sporną w niniejszej sprawie była przede wszystkim interpretacja przepisów ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (Dz.U. z 2009 r., nr 67, poz. 569), w pierwszej kolejności należy wskazać, że zgodnie z art. 22 ust. 1 pkt 2 tej ustawy umowa zastawnicza może przewidywać zaspokojenie zastawnika przez przejęcie przez niego na własność przedmiotu zastawu rejestrowego, jeżeli przedmiotem zastawu rejestrowego są rzeczy występujące powszechnie w obrocie towarowym. Przejęcie na własność przedmiotu zastawu rejestrowego następuje po upływie terminu wykonania zobowiązania, które zostało zabezpieczone tym zastawem, z dniem złożenia

przez zastawnika oświadczenia na piśmie o przejęciu tego przedmiotu na własność – w przypadku określonym w ust. 1 pkt 2 i 3 (ust. 2 pkt 2).

Z okoliczności rozpoznawanej sprawy wynika, że powódka złożyła oświadczenie woli o przejęciu na własność przedmiotu zastawu, tj. ładowarki kołowej (...), nr fabryczny (...). Urządzenie to niewątpliwie, w świetle powyżej cytowanych przepisów, jest rzeczą występującą powszechnie w obrocie towarowym. W odniesieniu zaś do rzeczy tego rodzaju możliwe jest zaspokojenie się wierzyciela – zastawnika poprzez przejęcie na własność przedmiotu zastawu.

Trafnie też Sąd I instancji uznał, że doszło do skutecznego przejęcia na własność przedmiotu zastawu przez (...) S.A. we W.. Zgodnie z powyżej cytowanym art. 22 ust. 2 ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów przejęcie to nastąpiło po upływie terminu wykonania zobowiązania, z dniem złożenia przez powódkę oświadczenia na piśmie. Stanowisko to znajduje odzwierciedlenie w poglądzie utrwalonym w judykaturze zgodnie, z którym przejęcie na własność przedmiotów zastawu przez zastawnika następuje w drodze jednostronnego oświadczenia woli złożonego przez uprawnionego i z dniem złożenia takiego oświadczenia, a naruszenie obowiązku uprzedniego zawiadomienia na piśmie zastawcy o zamiarze podjęcia czynności zmierzających do zaspokojenia zastawnika z przedmiotu zastawu nie może wyłączyć skutku w postaci przejścia własności – sankcji takiej nie przewiduje bowiem ani art. 22 ustawy, ani art. 25 (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2006 roku, IV CSK 62/06, Lex nr 191171).

Z okoliczności przedmiotowej sprawy bezspornie wynika, że powódka już w piśmie z dnia 24 maja 2012 r. wzywała dłużników do wykonania zobowiązania, zakreślając 3-dniowy termin na spełnienie świadczenia. Następnie w związku z niewywiązaniem się przez pozwanych z obowiązku terminowej spłaty rat pożyczki, w piśmie z dnia 17 lipca 2012 r. poinformowała o rozwiązaniu umowy z natychmiastowym skutkiem, postawieniu jej spłaty w stan natychmiastowej wykonalności i jednocześnie, powołując się na § 7 ust. 2 i § 9 umowy złożyła oświadczenie o przejęciu na własność przedmiotów zastawu rejestrowego ustanowionych na zabezpieczenie umowy. Bezskuteczny upływ terminu do spełnienia świadczenia wywołał więc skutek prawny wynikający ze złożonego przez powoda oświadczenia o przejęciu na własność przedmiotu zastawu. Okoliczność ta została trafnie oceniona przez Sąd i instancji.

Wskazać przy tym należy, że choć pismo z dnia 17 lipca 2012 r. zawierało zastrzeżenie, że przejęcie przedmiotu zastawu nastąpi według ceny za jaką nastąpi jego sprzedaż, to jednak zapis ten był niedopuszczalny i sprzeczny z umową łączącą strony. Z treści § 9 ust. 2 umowy wynikało bowiem, że przejęcie na własność przedmiotu zastawu nastąpi z dniem złożenia przez (...) S.A. we W. oświadczenia, a wartość rzeczy ustala się na podstawie średniej ceny tych rzeczy z dnia przejęcia ustalonej przez rzeczoznawcę wskazanego przez pożyczkodawcę (ust. 5). Ponadto na tle umów opartych na przepisie art. 22 ust. 1 pkt. 2 ustawy, a więc w odniesieniu do przejęcia rzeczy powszechnie występujących w obrocie, należy kwestionować powiązanie średniej ceny rzeczy z datą jakąkolwiek inną niż złożenie oświadczenia o przejęciu, ze względu na sprzeczność z art. 23 ust. 2 ustawy, w którym określono jako miarodajną datę przejęcia.

Wbrew odmiennemu przeświadczeniu skarżącej, stwierdzić należy, że ciężar dowodu w zakresie wartości przejętej rzeczy spoczywa na zastawniku. Wyprowadzić go można, odwołując się do treści art 23 ust. 3 ustawy, który nakłada na zastawnika obowiązek rozliczenia się z zastawcą, do czego z kolei niezbędne jest ustalenie wartości przedmiotu zastawu. Z takim rozwiązaniem ustawowym korespondowała zresztą umowa stron, stanowiąc § 9 ust. 5, że wartość przedmiotu zastawu ustala się według cen z daty przejęcia ustalonej przez rzeczoznawcę, powołanego przez pożyczkodawcę. Zaniechanie powołania rzeczoznawcy przez powódkę i ustalenia tą drogą wartości przejętej rzeczy na datę przejęcia, nie może prowadzić w procesie do przerzucenia na stronę przeciwną obowiązku wykazania takiej wartości, gdyż stanowiłoby to nieuzasadnione akceptowanie opóźnienia dłużnika (powódki) w wykonaniu obowiązków umowy.

Mając na uwadze powyższe za niezasadny uznać należało zarzut apelacyjny dotyczący naruszenia art. 6 k.c., bowiem powódka w niniejszym postępowaniu nie wykazała skutecznie, że wartość ładowarki kołowej, nie zaspokajała jej roszczeń w całości. Na marginesie przy tym zauważyć trzeba, że w prowadzonym równoległe postępowaniu upadłościowym powódka złożyła oświadczenie, iż kwota uzyskana m.in. ze sprzedaży przedmiotowego pojazdu wystarczy na pokrycie jej wierzytelności.

Niezasadny jest także zarzut apelacyjny dotyczący naruszenia art. 232 zd. 1 k.p.c. Sąd Okręgowy wprawdzie rzeczywiście z urzędu przeprowadził dowód z umowy zastawu, tym niemniej umowa ta ściśle związana była z umową pożyczki łączącą strony, która była źródłem roszczenia powódki. Oczywiście jest też, iż realizacja zabezpieczenia z zastawu rejestrowego przez powódkę miała wpływ na wysokość wierzytelności przysługującej powódce od pozwanych. Pozwani powołali się na tę okoliczność w sprzeciwie od nakazu zapłaty. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia z dnia 22 marca 2012 r. (IV CSK 330/11, LEX nr 1169839) dopuszczenie przez sąd dowodu z urzędu nie może być uznane co do zasady za działanie naruszające bezstronność sądu i zasadę równości stron. Nie można też sądowi zarzucać, naruszenia przepisów postępowania jedynie przez dopuszczenie dowodu z urzędu tj. wytykać mu, że skorzystał z przysługującego mu uprawnienia. Natomiast ewentualne naruszenie z tego powodu równowagi stron, zasady kontradiktoryjności, czy obowiązku bezstronności podlega na zarzut strony badaniu indywidualnie w okolicznościach każdego przypadku.

Z tego punktu widzenia w sytuacji, gdy pozwani działali bez profesjonalnego pełnomocnika, zarzut stawiany przez stronę powodową, jakoby Sąd Okręgowy naruszył zasadę kontradiktoryjności postępowania, należało uznać za bezzasadny.

W tym stanie rzeczy, uznając apelację za niezasadną, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w punkcie I wyroku.

O kosztach zastępstwa procesowego za II instancję orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 6 i § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. nr 163, poz. 1349 ze zm.).